

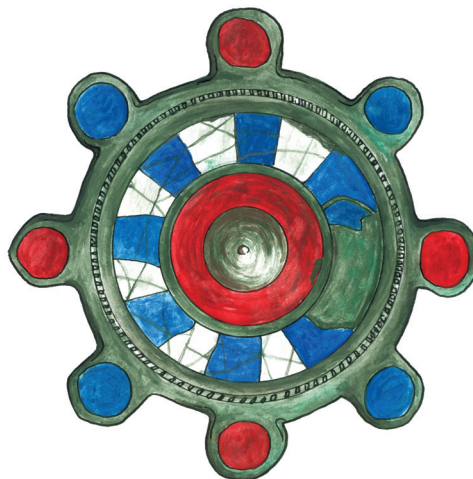
PAŃSTWOWE MUZEUM ARCHEOLOGICZNE
w Warszawie

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

BULLETIN ARCHÉOLOGIQUE POLONAIS

TOM (VOL.) LVIII
2006

WARSZAWA 2006 VARSOVIE

**WIADOMOŚCI
ARCHEOLOGICZNE**

TOM LVIII

Redaguje zespół / Editorial staff:

mgr Jacek Andrzejowski (sekretarz redakcji / managing editor), dr Wojciech Brzeziński (redaktor naczelny / editor in chief),
prof. dr hab. Teresa Dąbrowska (zastępczyni redaktora naczelnego / subeditor), mgr Grażyna Orlińska,
mgr Radosław Prochowicz, mgr Andrzej Jacek Tomaszewski, doc. dr hab. Teresa Węgrzynowicz

Tłumaczenia / Translations:

Anna Kinecka, Marta Stasiak-Cyran, Andrzej Jacek Tomaszewski
Jacek Andrzejowski

Skład i łamanie / Layout:

JRJ

Rycina na okładce: emaliowana zapinka brązowa
z Babiego Dołu-Borcza, pow. Kartuzy (rys. L. Kobylińska)

Cover picture: enamelled bronze disc brooch
from Babi Dół-Borcz, distr. Kartuzy (drawn by L. Kobylińska)

© Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, 2006

© Autorzy, 2006

Państwowe Muzeum Archeologiczne jest instytucją kultury
finansowaną przez
Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego

Sprzedaż detaliczna publikacji Państwowego Muzeum Archeologicznego, w tym egzemplarzy archiwalnych, prowadzona jest w salach wystawowych muzeum, ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa. Płatność gotówką; wystawiamy rachunki i faktury. Ponadto nasze książki i czasopisma można zamawiać w PMA, tel. +48 (22) 831 32 21–25/110 lub pod adresem internetowym wydawnictwapma@pma.pl

Cennik wydawnictw, wykaz publikacji i pełen spis zawartości czasopism PMA: <http://www.pma@pma.pl/wydawnictwa>

Adres redakcji / Editorial office:

Państwowe Muzeum Archeologiczne
ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa
tel.: +48 (22) 831 32 21–25/141,152; fax: +48 (22) 831 51 95; e-mail: j.andrzejowski@pma.pl

SPIS TREŚCI

Contents

ROZPRAWY

- Elżbieta Ciepielewska, Schyłkowopaleolityczne i mezolityczne materiały krzemienne z badań powierzchniowych w międzyrzeczu Pilicy i Wisły 3
Final Paleolithic and Mesolithic flint materials from surface surveys between the Pilica and Vistula rivers
- Barbara Bargieł, Kultura strzyżowska w świetle znalezisk grobowych 65
The Strzyżów Culture in the light of burial finds
- Jan Schuster, O późnych zapinkach kapturkowych (A II 41) 101
Late spring-cover brooches (A II 41)

MISCELLANEA

- Anna Drzewicz, Niezdobiony naszyjnik brązowy z haczykowatym zapięciem ze zbiorów Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie 121
Bronze plain neck ring with hooked terminals from the collection of the State Archaeological Museum in Warsaw
- Anna Strobilin, Pęsetka brązowa z cmentarzyska kultury oksywskiej w Wyczechowie, pow. kartuski 127
Bronze tweezers from Oksywie Culture cemetery at Wyczechowo, distr. Kartuzy
- Magdalena Mączyńska, Agnieszka Urbaniak, Prowincjonalnorzymska zapinka tarczowata z cmentarzyska kultury wielbarskiej w Babim Dole-Borczu, pow. kartuski 145
Provincial Roman disc brooch from Wielbark Culture cemetery at Babi Dół-Borcz, distr. Kartuzy
- Magdalena Mączyńska, Uwagi o niektórych typach zapinek II grupy serii wschodniej Oscara Almgrena 159
On selected variants of Oscar Almgren group II, eastern series, brooches
- Jacek Andrzejowski, Łukasz Maurycy Stanaśzek, Hanna Mańkowska-Płiszka, Modła, grób 169 – pierwsza trepanacja czaszki z okresu wpływów rzymskich z ziem polskich 185
Modła, grave 169 – first skull trepanation from the Roman Period at the territory of Poland
- Aleksandra Żórawska, Grób kultury wielbarskiej z cmentarzyska z wczesnej epoki żelaza w Tynwałdzie na Pojezierzu Iławskim 201
A Wielbark Culture grave from an Early Iron Age cemetery at Tynwałd in Iława Lake District

MATERIAŁY

- Andrzej Jacek Tomaszewski, Schyłkowopaleolityczne i mezolityczne materiały krzemienne z cmentarzyska kultury grobów klozowych w Wieliszewie 209
Final Paleolithic and Mesolithic flint materials from a Cloche Grave Culture cemetery at Wieliszew
- Teresa Węgrzynowicz, Cmentarzysko kultury grobów klozowych w Wieliszewie, pow. legionowski 215
Cemetery of Cloche Grave Culture at Wieliszew, distr. Legionowo
- Radosław Prochowicz, Osada z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego w Strzyżowie, pow. hrubieszowski, w świetle badań z lat 1935–1937 i 1939 265
Late Pre-Roman and Roman Period settlement from Strzyżów, distr. Hrubieszów. Insights from investigation made in 1935–1937 and 1939

Andrzej Maciałowicz, Cmentarzysko kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego w Suchodole, pow. sochaczewski Przeworsk Culture cemetery from Late Pre-Roman Period at Suchodół, distr. Sochaczew	283
ODKRYCIA	
Marek Zalewski, Rogowy harpun z rzeki Wilgi An antler harpoon from the Wilga river	371
Jerzy Libera, Niecodzienny zabytek z Polesia Lubelskiego An unusual artefact from Polesie Lubelskie	372
Jerzy Libera, Barbara Matraszek, Znaleźiska grobowe (?) kultury mierzanowickiej na Mazowszu Burial finds (?) from the Mierzanowice Culture in Mazowsze	374
Tadeusz Wiśniewski, Unikatowy zabytek spod Starachowic A unique find near Starachowice	375
Marek Florek, Siekierka brązowa z miejscowości Senisławice, pow. kazimierski Bronze axe from Senisławice, distr. Kazimierza Wielka	377
Mirosława Andrzejowska, Łukasz Maurycy Staniszek, Groby klozowe na warszawskiej Sadybie Cloche graves from Sadyba in Warsaw	378
Radosław Prochowicz, Szpila holenderska ze stanowiska 4 w Tomaszach, pow. ostrołęcki Holstein pin from Tomasz, distr. Ostrołęka, site 4	384
Zbigniew Nowakowski, Nowe znaleziska z Kamieńczyka, pow. wyszkowski New finds from Kamieńczyk, distr. Wyszaków	388
Piotr Łuczkiwicz, Perespa – kolejne cmentarzysko z okresu rzymskiego ze wschodniej Lubelszczyzny? Perespa – a previously unknown Roman Period cemetery from the eastern Lublin Region?	390
Renata Madyda-Legutko, Judyta Rodzińska-Nowak, Joanna Zagórska-Telega, Prusiek, pow. sanocki, stan. 25. Pierwsze cmentarzysko ludności kultury przeworskiej w polskich Karpatach Prusick, distr. Sanok, site 25. The first Przeworsk Culture cemetery recorded in the Polish Carpathians	394
Jacek Andrzejowski, Łukasz Maurycy Staniszek, Andrzej Grzymkowski, Nieznane cmentarzyska z okresu wpływów rzymskich w Żmijewie Kościelnym i Żmijewie Gajach, w pow. mławskim New cemeteries from the Roman Period at Żmijewo Kościelne and Żmijewo Gaje, distr. Mława	401
Aleksandra Rzeszotarska-Nowakiewicz, Cezary Sobczak, Ażurowa zapinka ze wsi Szczeberka, pow. augustowski – import czy naśladownictwo? Openwork brooch from Szczeberka, distr. Augustów: import or imitation?	407
Marek Florek, Wczesnośredniowieczny pochówek szkieletowy z Sandomierza Early Medieval inhumation burial from Sandomierz	410
WYKAZ SKRÓTÓW	413

tam wówczas nieliczne fragmenty ceramiki starożytnej, których bliższe datowanie bądź określenie przynależności kulturowej nie było możliwe.

Mgr Zbigniew Nowakowski
ul. Blaszana 1 m. 64
03-703 Warszawa

LITERATURA

Almgren, O.

1923 *Studien über nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provincialrömischen und südrussischen Formen*, Mannus-Bibliothek 32, Leipzig² (Stockholm¹ 1897).

Andrzejowski, J.

1994 *Zapinki o cechach mieszanych II i IV grupy Almgrena*, Barbaricum 3, Warszawa, s. 87–115.

1998 *A Cemetery of the Przeworsk Culture in Eastern Poland*, Monumenta Archaeologica Barbarica V, Kraków.

2001 *Wschodnia strefa kultury przeworskiej – próba definicji*, WA, LIV, 1995–1998, s. 59–87.

Dąbrowska, T.

1988a *Wczesne fazy kultury przeworskiej. Chronologia – zasięg – powiązania*, Warszawa.

1988b *Bemerkungen zur Entstehung der Przeworsk-Kultur*, PZ 63/1, s. 53–80.

1994 *Wpływy jastorfskie na kulturę przeworską w młodszym okresie przedrzymskim*, Kultura Przeworska I, Lublin, s. 71–87.

1997 *Kamieńczyk. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur in Ostmasowien*, Monumenta Archaeologica Barbarica III, Kraków.

Keiling, H.

1969 *Die vorrömische Eisenzeit im Elde-Karthane-Gebiet (Kreis Perleberg und Kreis Ludwigslust)*, Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte der Bezirke Rostock, Schwerin und Neubrandenburg 3, Schwerin.

Kostrzewski, J.

1919 *Die ostgermanische Kultur der Spätlatènezeit*, Mannus-Bibliothek 18, Leipzig.

Olędzki, M.

1992 *Uwagi o niektórych odmianach fibul kapturkowych serii wschodniej jako przyczynek do zagadnienia kwalifikacji kulturowej wschodnich obszarów kultury przeworskiej*, PArch. 40, s. 49–70.

1998 *Rollenkapfenfibeln der östlichen Hauptserie O. Almgren 37-41 und die Varianten Fig. 42-43, [w:] 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.-28. Mai 1997 in Klein Machnow, Land Brandenburg*, Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5, Wünsdorf [druk 2002], s. 67–84.

Schubart, H.

1957 *Fibeln in Berliner Museen*, „Berliner Blätter für Vor- und Frühgeschichte” 6, s. 81–96.

Wołagiewicz, R.

1981 *Grupa nadodrzańska*, [w:] Prahistoria ziem polskich V, s. 192–196.

NEW FINDS FROM KAMIENICZYK, DISTR. WYSZKÓW

Summary

Two interesting finds originating from random discoveries at Kamieńczyk on the Bug River recently entered the collections of the State Archaeological Museum in Warsaw. One of them is a bronze winged pin (*Flügelnadel*)

retaining a fragment of its iron shaft, a form distinctive for Jastorf Culture, dated to the early phase of the Late PreRoman Period. In the classification of H. Schubart (1957) this piece represents a classic form, defined as *Ostmecklenburgisch-vorpommerscher Typ* (*op. cit.*, p. 87, 92–93). Objects associated with Jastorf Culture discovered in Przeworsk Culture area may be connected to the passage of the Sciri and Bastarni in the 3rd and 2nd c. BC through the area on their way to the Black Sea (T. Dąbrowska 1988b, p. 75). The other find from Kamieńczyk is a bronze brooch, a local form produced on the lower Bug and Narew Rivers. The brooch belongs to Almgren type 38–39, variant ‘a’ acc. to M. Olędzki (1992; 1998). Dating of this variant is confined in general to a part of subphase B_{2a} and entire or part of subphase B_{2b} (*op. cit.*, p. 56).

tlum. A. Kinecka

Piotr Łuczkiwicz

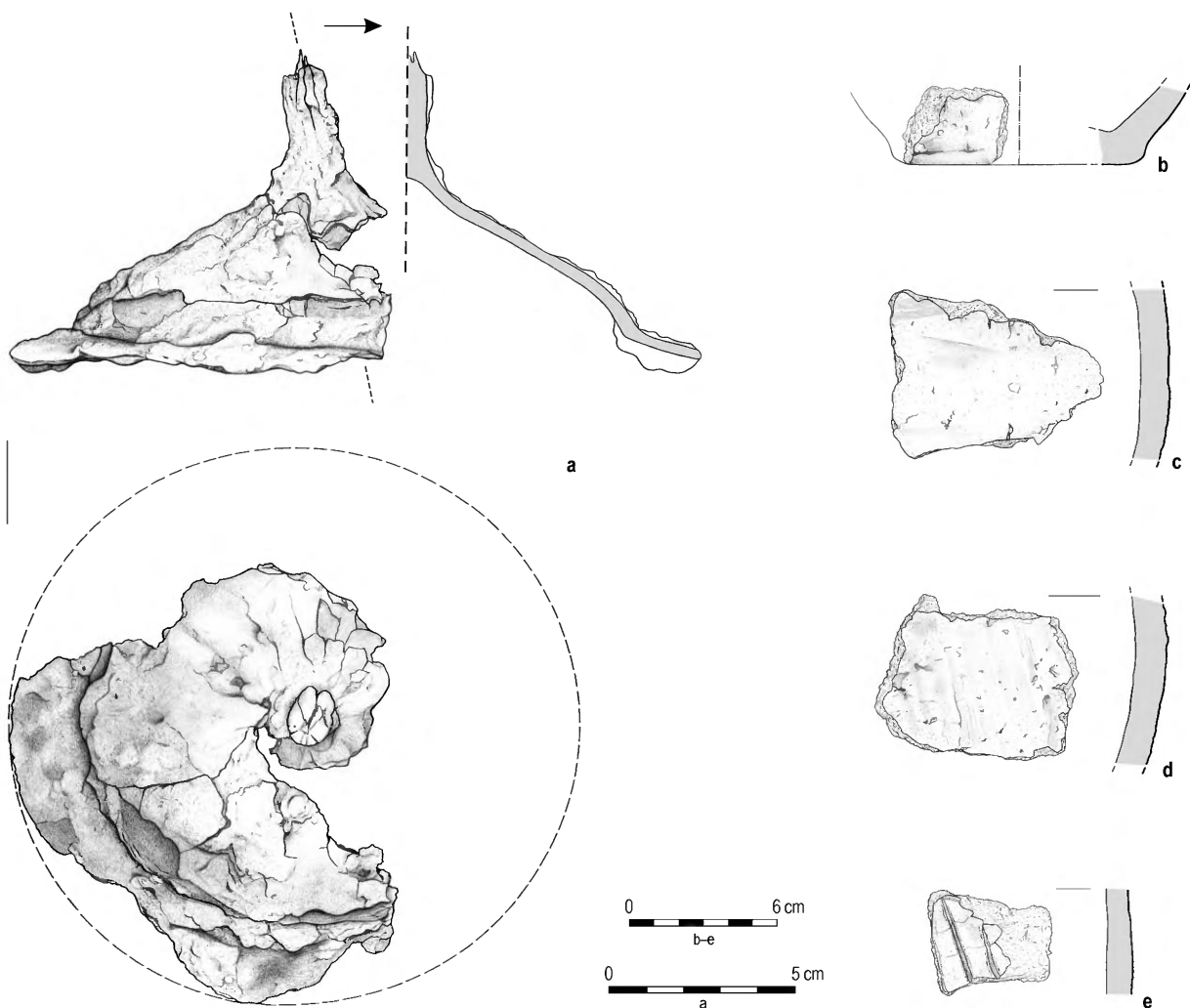
PERESPA – KOLEJNE CMENTARZYSKO Z OKRESU RZYMSKIEGO ZE WSCHODNIEJ LUBELSZCZYZNY?

Wiosną 2003 roku za pośrednictwem dr Elżbiety Kłosińskiej¹ do zbiorów Instytutu Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie trafiło kilka interesujących zabytków, jakie wyorał na swoim polu jeden z gospodarzy ze wsi Perespa w gminie Tyszowce, pow. tomaszowski (lubelski). W przekazanej kolekcji znajdowały się: **1.** Fragmentarycznie zachowane umbo żelazne z częściowo odłamanym, grubym masywnym kolcem (Ryc. 1a), bardzo skorodowane, rytualnie zdeformowane, wykazujące miejscami ślady patyny ogniowej. Kołnierz umba nachylony jest do środka, brzeg lekko ukośny, dach stożkowaty, proporcjonalnie dość niski. Wym.: średn. rekonstruowana 15 cm, w tym brzeg 2 cm; wys. zach. 8,8 cm, w tym kołnierz ok. 1,5–1,7 cm, zach. dług. kolca 4 cm. **2.** Cztery fragmenty wtórnie przepalanej, grubościenniej ceramiki (Ryc. 1b–e) o barwie ciemnoszaro-brunatnej. Wszystkie one mają gruboziarnistą domieszkę mineralną, która miejscami wychodzi na ścianki zewnętrzne. Jeden fragment jest zdobiony ornamentem rytych ukośnych żłobków. Trzy fragmenty pochodzą z brzuśców dużych naczyń zasobowych, natomiast czwarty z dna naczynia o lekko wyodrębnionej, bardzo niskiej stopce. **3.** Sześć nieprzepalonych paciorków szklanych. Cztery egzemplarze należą do grupy I w typologii M. Tempelmann-Mączyńskiej (1985, s. 18), natomiast dwa pozostałe do grupy X (najprawdopodobniej typ 91b) oraz XX (najpewniej typ 198e; *op. cit.*, s. 19–20)².

Klasyfikacja typologiczna umba nie nastrocza większych problemów. Ze względu na obecność grubego, masywnego kolca, niewykazującego śladów zwięzania się ku górze, należy ono niewątpliwie do typu 7a w systematyce M. Jahna (1916), a stosunkowo niski dach i kołnierz oraz mała szerokość brzegu wskazują dodatkowo na odmianę 2. wg T. Liany (1970, s. 451–452). Odmiana ta nie jest jednak jednolita – jej obrębnie można zaobserwować wyraźne różnice w uformowaniu kołnierza oraz kształcie i wysokości pokrywy. Jako najlepsze analogie dla omawianego egzemplarza można wskazać okazy z Choruli, pow. krapkowicki, groby 6 i 103 (J. Szydłowski 1964, s. 21, ryc. 6:4, s. 91–92, ryc. 89:3), Garwolina, pow. *loco*, grób 30 (A. Niewęglowski 1991, s.

¹ Której składam tutaj wyrazy podziękowania z udostępnieniem tych zabytków.

² Paciorki te są szczegółowo opracowywane przez mgr M. Gładysz-Juścińską w ramach katalogu importów rzymskich z Lubelszczyzny.

Ryc. 1. Perespa, pow. Tomaszów Lubelski. Umbo żelazne (a), fragmenty ceramiki (b–e)
 Fig. 1. Perespa, distr. Tomaszów Lubelski. Iron shieldboss (a), pottery fragments (b–e)

30, 86, ryc. 15i), Inowrocławia, pow. *loco*, grób 13A (J. Bednarczyk 1994, tabl. 401:6), Piasków, pow. zgierski, grób 171 (J. Skowron 1997, s. 52–54, tabl. XI/171:14), Opatowa, pow. kłobucki, grób 1154 (K. Godłowski, R. Madyda 1976, s. 36, ryc. 2g), Opoki, pow. puławski, grób 18 (E. Szarek-Waszkowska 1971, s. 86, 115, tabl. XII:3), oraz jeden z egzemplarzy ze zniszczonego cmentarzyska w Sieciechowie, pow. kozienicki (M. Cieślak-Kopyt 2001, s. 176–177, ryc. 3:2). Wszystkie one zaopatrzone są w niski (w granicach 2 cm), ukośnie ustawiony kołnierz oraz bardzo niski dach i długi, masywny kolec. Bardzo duże podobieństwo wykazują także umba z Choruli, groby 20 i 120 (J. Szydłowski 1964, s. 32–33, ryc. 19:3, s. 104–106, ryc. 103:6), oraz Nadkole, pow. węgrowski, grób 100 (J. Andrzejowski 1998, s. 39–40, 108–109, tabl. LXII/100:1), mające jednak troszeczkę wyżej wysklepiony dach. Umbo z Ciosen, pow. zgierski, stan. III, grób 13 różnicuje tylko profilowanie (facetowanie) kolca (R. Jamka 1961, s. 109–111, ryc. 55c), natomiast reperowany okaz z Chmielowa Piaskowego, pow. ostrowiecki (świętokrzyski) grób 18N również obecność rynienkowatego okucia na brzegu (K. Godłowski, T. Wichman 1998, s. 22–23, tabl. XXI/18N:7).

Umba analizowanego typu stanowią niewątpliwie jedną z częstszych form okuć środka tarczy w kulturze przeworskiej w środkowym i w początkach młodszego okresu rzymskiego (np. K. Godłowski 1992, s. 72; 1994, s. 174, 176), choć ich udział procento-

wy na tak datowanych cmentarzyskach jest bardzo zróżnicowany i waha się od 100 do zaledwie 10%³.

Na Lubelszczyźnie, mimo relatywnie małej liczby pochówków z bronią⁴, takie umba zarejestrowano dość licznie. Poza wspomnianym już egzemplarzem z Opoki, grób 18, należałoby wymienić groby z Obrowca, pow. hrubieszowski (A. Kokowski 1991, s. 85–89, ryc. 42a), Podlodowa, pow. tomaszowski (lubelski) (J. Gurba 1966, tabl. 110/1:2) i Góry Grabowiec, pow. zamojski (E. Banasiewicz 1997, s. 277–278, ryc. 1c), oraz grób 1 z cmentarzyska w Woli Skromowskiej, pow. lubartowski (A. Kokowski, A. Kutylowski 1987, s. 57, ryc. 4a). Pierwsze z wymienionych umb różni się jednak pionowym ustawieniem kołnierza, natomiast na drugim egzemplarzu jest on podcięty do wewnątrz. Sądząc z publikowanego, bardzo schematycznego rysunku, umbo z Góry Grabowiec

³ Np. Piaski – 100% (J. Skowron 1997, s. 110), Chmielów Piaskowy – 37,5% (K. Godłowski, T. Wichman 1998, s. 59–60), Spycierz – 15% (A. Kietlińska, T. Dąbrowska 1963, s. 197), Opoka – 11% (E. Szarek-Waszkowska 1971, s. 115).

⁴ Obiekty z Masowa, pow. puławski, i Kraśnika-Piasków, pow. kraśnicki, są praktycznie niepublikowane (por. J. Gurba 1958; Z. Wichrowski 1998; 1999; 2000; J. Andrzejowski, A. Kokowski, Ch. Leiber 2004, s. 289, 291, 318–321, 323, 330), w związku z czym faktyczny okres ich użytkowania, całkowita liczba zespołów i rodzaje znalezionych militariów pozostają tylko w sferze przypuszczeń.

ma nieco wyższy dach i kołnierz. Z kolei umbo z Woli Skromowskiej, zaopatrzone w bardzo krótki kolec, poprawnie należały określić – na co już zresztą zwrócono uwagę w monografii stanowiska – jako formę przejściową między odmianami I i 2.

Analizowane tu okucie, typologicznie późniejsze w stosunku do odmiany I., należy do form przewodnich 5. grupy grobów z uzbrojeniem wg K. Godłowskiego, odpowiadającej fazom B₂/C₁–C_{1a} w systematyce chronologii względnej okresu rzymskiego (K. Godłowski 1992, s. 72; 1994, s. 174, 176, tab. 1)⁵. Niektóre egzemplarze można jednak datować nieco wcześniej, już na stadium B_{2b} (por. A. Kokowski 1991, s. 87–88; tam wcześniejsza literatura)⁶.

W postulowanym dla umbo horyzoncie czasowym można również umieścić znalezione paciorki szklane, choć oczywiście nie sposób traktować ich jako precyzyjnych wyznaczników chronologicznych. Okres występowania grupy I obejmował praktycznie cały okres rzymski, od fazy B₁, aż po początki okresu wędrówek ludów (M. Tempelmann-Maczyńska 1985, s. 27–29). Egzemplarze grupy X (tu w szczególności typ 81b) pojawiły się (jeszcze nielicznie) w fazie B₂ i pozostawały w użyciu do końca okresu rzymskiego (*op. cit.*, s. 33–35). Równie długo w stroju kobiecym przetrwały paciorki grupy XX, choć apogeum ich popularności (przynajmniej w odniesieniu do typu 198e) przypada na fazy od B₂ po C₂ (*op. cit.*, s. 47–48). Niejasną pozostaje kwestia ich atrybucji kulturowej – w przeciwieństwie do militariów, paciorki występowały zarówno w grobach kultury przeworskiej jak i wielbarskiej.

Takich problemów nie nastręcza określenie nielicznych fragmentów ceramiki pochodzących z Perespy. Zestaw cech technologicznych oraz zdobnictwo jednej ze skorup znajdują dobre odpowiedniki w schemacie wypracowanym dla ceramiki kultury przeworskiej z Opoeki (M. Stasiak 1994, s. 15, 43), choć przyporządkowanie ich konkretnym typom naczyń jest niemożliwe. Doskonale pasuje tu obecność gruboziarnistej domieszki mineralnej, przez co powierzchnie wykazują cechy grup I3 i I4 (powierzchnie szorstkie i chropowate). Liczne analogie znajduje zarówno fragment dna z wyodrębnioną niską stópką (Ryc. 1b – M. Stasiak 1994, s. 14, 52–55, ryc. 15b, 38d, 45b), jak i ornament grup rytych ukośnych kresek (Ryc. 1e – *op. cit.*, ryc. 10b, 16b, 51a, 72k, 76a). Datowanie opisywanej ceramiki jest możliwe tylko w dość szerokim przedziale, obejmującym – analogicznie do materiałów z Opoeki – fazy od B₂ po fazę C₁.

Prezentowane zabytki mają sepulkralny charakter (umbo wykazuje ślady patyny ogniowej, ceramika ślady wtórnego przepalenia), ale z pewnością nie pochodzą z jednego grobu. Współwystępowanie paciorków szklanych (a zwłaszcza takiej ich liczby) z elementami uzbrojenia należałoby stanowczo wykluczyć. Nie można określić wielkości stanowiska w Perespie. Logicznym wydaje się jego związek funkcjonalny ze znajdującą się w bezpośred-

nim sąsiedztwie osadą kultury przeworskiej (stan. 54), datowaną na podstawie licznego materiału ceramicznego (takiego samego jak tu omawiany), jak również fragmentu zapinki, najpewniej serii pruskiej III grupy Almgrena⁷, na fazy od B₂ po C₁ okresu rzymskiego (E. Kłosińska, M. Piotrowski 2005). Przy takim czasie użytkowania cmentarzysko mogło liczyć teoretycznie nawet i kilkadziesiąt pochówków, co jednak wydaje się bardzo mało prawdopodobne. We wschodniej Lubelszczyźnie, gdzie moment załamania się osadnictwa kultury przeworskiej wyznacza faza C_{1a} i ekspansja na ten obszar ludności kultury wielbarskiej, takich stanowisk dotychczas nie zarejestrowano, a pochówki występowały pojedynczo bądź w niewielkich skupiskach (A. Kokowski 1991, s. 185–188; 1997, s. 144). Wszystkie groby zawierające militaria (Góra Grabowiec, Obrowiec, Podlodów, Przewodów, Swaryczów, Werbkowice-Kotorów, Wronowice-Paprzyca, Żdzanne), pochodzące przy tym z jednego horyzontu chronologicznego (fazy B_{2b}–C_{1a}), lokują się na obrzeżach Kotliny Hrubieszowskiej. Najprawdopodobniej są one świadectwem konfrontacji militarnych ludności kultury przeworskiej z nadciągającymi od północy Gotami (A. Kokowski 2001, s. 28–30; 2005, s. 12–18). Ten obraz uzupełniają znaleziska z Perespy.

Jest także możliwe, że obiekt w Perespie funkcjonował znacznie dłużej, a paciorki są świadectwem jego kontynuacji w nowej (wielbarskiej) szacie kulturowej. Taka sytuacja na Lubelszczyźnie była już wielokrotnie potwierdzona, np. na cmentarzysku w Opoce, gdzie wystąpiły dwa groby szkieletowe kultury wielbarskiej z fazy C₂ (ostatnio: M. Stasiak-Cyran 2005). Problem ten może wyjaśnić tylko podjęcie regularnych badań wykopaliskowych.

Dr Piotr Łuczkiwicz
Instytut Archeologii UMCS
Pl. Marii Curie-Skłodowskiej 4
20-031 Lublin

LITERATURA

- Andrzejowski, J.
1998 *Nadkole 2. A Cemetery of the Przeworsk Culture in Eastern Poland*, Monumenta Archaeologica Barbarica V, Kraków.
- Andrzejowski, J., Kokowski, A., Leiber, Ch. (red.)
2004 *Wandalowie – strażnicy bursztynowego szlaku. Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, 8 marca – 16 czerwca 2004. Katalog wystawy*, Lublin-Warszawa.
- Banasiewicz, E.
1997 *Zespół zabytków z grobu kultury przeworskiej odkryty w Górze Grabowiec, woj. zamojskie*, Archeologia Polski Środkowowschodniej II, Lublin-Chełm-Zamość, s. 277–279.
- Bednarczyk, J.
1994 *Sépultures de la Civilisation de Przeworsk en Couïavie*, InvArch. LXVI.
- Biborski, M.
1978 *Miecze z okresu wpływów rzymskich na obszarze kultury przeworskiej*, MatArch. XVIII, s. 53–162.
- 2004 *Die Ergebnisse der Forschungen auf dem spätkaiserzeitlichen Gräberfeld von Mokra, Kr. Klobuck, Woiw. Śląskie, Fdst. 8. Forschungen von 1996–1998*, RArch. de 1993–1998, s. 103–114.
- ⁷ Zbliżonej do typu A.61 – B. Niezabitowska 2005, s. 494 nr 9, ryc. 2:3.

⁵ Potwierdzają to najnowsze znaleziska, jak np. Piaski, grób 171 (miecz obosieczny typu VIII/5 w klasyfikacji M. Biborskiego [1978] oraz imacz typu J.9 – J. Skowron 1997, s. 52–54, tabl. X, XI); Chmielów Piaskowy, grób 18N (m.in. dwie sprzączki typów G28 i G36 wg R. Madydy-Legutko [1987], fibula typu A.162 – K. Godłowski, T. Wichman 1998, s. 22–23, tabl. XXI/18N); Mokra, pow. kłobucki, grób 19 (imacz typu J.9, sprzączka typu D26 – M. Biborski 2004, s. 109, ryc. 4).

⁶ W tym kontekście wspomniany był „przejściowy” egzemplarz z Woli Skromowskiej, grób 1. Por. także umbo z Opoeki, grób 18 (wg: B. Kontny 2003, s. 129, diagram 3), które wystąpiło razem z m.in. dwoma ostrogami typu E6 wg Ginalskego i mieczem obosiecznym typu VIII/3 wg Biborskiego. Z fazą B_{2b} łączone jest także umbo z Garwolina, grób 30 (A. Nicwęgłowski 1991, s. 86). Jedyną przesłanką jest tu jednak planigrafia stanowiska.

- Cieślak-Kopyt, M.
2001 *Materiały ze zniszczonego cmentarzyska kultury przeworskiej w Sieciechowie, pow. kozienicki, woj. mazowieckie, stan. „Wójtowa Góra”*, WA LIV, 1995–1998, s. 175–178.
- Godłowski, K.
1992 *Zmiany w uzbrojeniu ludności kultury przeworskiej w okresie wpływów rzymskich*, [w:] *Arma et Ollae. Studia dedykowane prof. A. Nadolskiemu w 70 rocznicę urodzin i 45 rocznicę pracy naukowej*, Łódź, s. 71–88.
1994 *Die Chronologie der germanischen Waffengräber in der jüngeren und späten Kaiserzeit*, [w:] C. von Carnap-Bornheim (red.), *Beiträge zur römischer und barbarischer Bewaffnung in der ersten vier nachchristlichen Jahrhunderten, Akten des 2. Internationalen Kolloquiums in Marburg a.d. Lahn, 20. bis 24. Februar 1994*, Veröffentlichungen des Vorgeschichtlichen Seminars Marburg Sonderbd. 8, Lublin/Marburg, s. 169–178.
- Godłowski, K., Madyda, R.
1976 *Opatów, Province of Częstochowa (A Cemetery of Lusitan Culture and of the Roman Period)*, RArch. de 1975, s. 33–39.
- Godłowski, K., Wichman, T.
1998 *Chmielów Piaskowy. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur im Świętokrzyskie-Gebirge*, Monumenta Archaeologica Barbarica VI, Kraków.
- Gurba, J.
1958 *Grób wojownika z późnego okresu lateńskiego z Masowa w powiecie garwolińskim*, PArch. X, s. 326–330.
1966 *Podlódów, distr. de Tomaszów Lubelski*, InvArch. XVII, tabl. 110.
- Jahn, M.
1916 *Die Bewaffnung der Germanen in der älteren Eisenzeit etwa von 700 v.Chr. bis 200 n. Chr.*, Mannus-Bibliothek 16, Würzburg.
- Jamka, R.
1961 *Ciałopalne cmentarzyska kultury przeworskiej w Ciosnach, pow. Łódź*, ZNUJ = Prace Archeologiczne 3, Kraków, s. 59–163.
- Kietlińska, A., Dąbrowska, T.
1963 *Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich we wsi Spycymierz, powiat Turek*, MS IX, s. 143–254.
- Kłosińska, E., Piotrowski, M.
2005 *Wstępne wyniki badań wykopaliskowych na wielokulturowym stanowisku 54 w Perespie, gm. Tyszowce, w sezonach 2003–2004*, MSROA XXVI, s. 385–407.
- Kokowski, A.
1991 *Lubelszczyzna w młodszym okresie przedrzymskim i w okresie rzymskim*, Lublin.
1997 *Grób wojownika kultury przeworskiej ze Swaryczowa w woj. zamojskim*, Kultura Przeworska III, Lublin, s. 141–149.
2001 *Dzieje badań okresu rzymskiego w Kotlinie Hrubieszowskiej*, [w:] A. Kokowski (red.), *Rzymskie dzieje Kotliny Hrubieszowskiej*, Lublin, s. 19–53.
2005 *Dwie „bitwy” o Kotlinę Hrubieszowską u schyłku starożytności*. Wykład Inauguracyjny, 14 października 2005, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. Jana Zamojskiego w Zamościu, Zamość.
- Kokowski, A., Kutylowski, A.
1987 *Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich w Woli Skromowskiej, woj. lubelskie*, WA XLVIII/1, 1983, s. 55–72.
- Kontny, B.
2003 *Analiza zestawów uzbrojenia z grobów w kulturze przeworskiej z okresu wczesnorzymskiego i początków młodszego okresu rzymskiego, „Światowit” V (XLVI), fasc. B, s. 111–178.*
- Liana, T.
1970 *Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim*, WA XXXV/4, s. 429–491.
- Madyda-Legutko, R.
1987 *Die Gürtelschnallen der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum*, B.A.R. Int. Series 360, Oxford (1986).
- Niezabitowska, B.
2005 *Nowe znaleziska fibul oczkowatych z terenu Polski południowo-wschodniej*, [w:] P. Łuczkiwicz, M. Gładysz-Juścińska, M. Juściński, B. Niezabitowska, S. Sadowski (red.), *Europa Barbarica. Ćwierć wieku archeologii w Masłomęczu*, Monumenta Studia Gothica IV, Lublin, s. 489–495.
- Niewęglowski, A.
1991 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Garwolinie, woj. siedleckie*, Warszawa.
- Skowron, J.
1997 *Cmentarzysko kultury przeworskiej z późnego okresu wpływów rzymskich w miejscowości Piaski, gm. Kleszczów, woj. piotrkowskie – st. 1*, „Prace i Materiały Muzeum Miasta Zgierza” 2, s. 11–154.
- Stasiak, M.
1994 *Ceramika z cmentarzyska kultury przeworskiej w Opoce*, Kultura Przeworska II, Lublin.
- Stasiak-Cyran, M.
2005 *Dwa groby kultury wielbarskiej z cmentarzyska kultury przeworskiej w Opoce, pow. Puławy*, [w:] P. Łuczkiwicz, M. Gładysz-Juścińska, M. Juściński, B. Niezabitowska, S. Sadowski (red.), *Europa Barbarica. Ćwierć wieku archeologii w Masłomęczu*, Monumenta Studia Gothica IV, Lublin, s. 443–452.
- Szarek-Waszkowska, E.
1971 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w miejscowości Opoła, pow. Puławy*, Studia i Materiały Lubelskie V, Lublin, s. 79–186.
- Szydłowski, J.
1964 *Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich w Choruli, pow. Krapkowice*, Wrocław.
- Tempelmann-Mączyńska, M.
1985 *Die Perlen der römischen Kaiserzeit und der frühen Phase der Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum*, Römisch-Germanische Forschungen 43, Mainz am Rhein.
- Wichrowski, Z.
1998 *Badania archeologiczne na cmentarzysku kultury przeworskiej w Kraśniku-Piaskach, stan. 2, woj. lubelskie*, Archeologia Polski Środkowowschodniej III, Lublin-Chełm-Zamość, s. 104–109.
1999 *Badania ratownicze na cmentarzysku kultury przeworskiej w Kraśniku-Piaskach, stan. 2, woj. lubelskie*, Archeologia Polski Środkowowschodniej IV, Lublin, s. 119–122.
2000 *Badania ratownicze na cmentarzysku kultury przeworskiej w Kraśniku-Piaskach, stan. 2, woj. lubelskie*, Archeologia Polski Środkowowschodniej V, Lublin, s. 96–104.

PERESPA – A PREVIOUSLY UNKNOWN ROMAN PERIOD CEMETERY FROM THE EASTERN LUBLIN REGION?

Summary

A heavily eroded shieldboss, type J.7a (variant 2), four burnt pottery fragments and eight unburnt glass beads uncovered during ploughing in the fields at Perspa (comm. Tyszowce, distr. Tomaszów Lubelski, woj. lubelskie), added in 2003 to the collection of the Institute of Archaeology, Marie Curie-Skłodowska University Lublin, may belong to an unknown Przeworsk Culture cemetery. The shieldboss (Fig. 1a) and burnt pottery (Fig. 1b–e) came from a cremation grave of this culture. Rather than being an

isolated burial the finds may have been part of a larger graveyard. This is suggested by the presence of a Przeworsk Culture settlement nearby (site 54), in use during phases B₂-C_{1a}. Unburnt glass beads are associated probably with the Wielbark Culture, with its characteristic inhumation burial. It appears that the Perespa may be the site of a previously unrecorded Przeworsk Culture graveyard, used during a later period by the people of the Wielbark Culture.

thum. A. Kinecka

*Renata Madyda-Legutko
Judyta Rodzińska-Nowak
Joanna Zagórska-Telega*

PRUSIEK, POW. SANOCKI, STAN. 25. PIERWSZE CMENTARZYSKO LUDNOŚCI KULTURY PRZEWORSKIEJ W POLSKICH KARPATACH

We wczesnym okresie rzymskim obszar Małopolski przylegający bezpośrednio do progu karpackiego w przeważającej większości został zasiedlony przez ludność kultury przeworskiej (K. Godłowski 1985, mapa 3, 4; R. Madyda-Legutko 1999, s. 18–19, ryc. 1). Jedynie na prawobrzeżu Wisły, w rejonie Krakowa, rozwijała się lokalna grupa kultury puchowskiej, sięgająca na południe po północne partie Pogórza Wielickiego i Garb Mogiłański (K. Pieta 1982, s. 17, 216; tenże 1986, s. 34–35, 42; Z. Woźniak 1986, s. 19–20; R. Madyda-Legutko 1996, s. 50–51). Tereny położone bezpośrednio na wschód od wspomnianego obszaru kolonizowane były począwszy od fazy B₁ wczesnego okresu rzymskiego przez ludność kultury przeworskiej. Poświadczają to odkrycia grobów ciałopalnych, datowanych na wspomniany odcinek chronologiczny, nad Rabą i nad Dunajcem na wysokości progu karpackiego. Materiały datowane na fazę B₁ reprezentowane są także na terenach położonych dalej na wschód – pojedyncze zabytki z tej fazy pochodzą z cmentarzyska w Gaci koło Przeworska (K. Hadaczek 1909, tabl. A; T. Dąbrowska 1973, s. 140, 154, 176). W fazie B₂ wczesnego okresu rzymskiego oraz w początkach młodszego okresu rzymskiego (faza C₁) w strefie progu karpackiego istniały ciałopalne cmentarzyska, takie jak wspomniana Gać koło Przeworska i Trójczyce, pow. przemyski (K. Hadaczek 1909; W. Poradyło 2004). We wspomnianej strefie funkcjonowały też stosunkowo liczne osady.

Na obszarze Karpat Zachodnich, łącznie ze strefą beskidzką, nie rozpoznano dotąd wykopaliskowo żadnej osady, którą można byłoby wiązać z ludnością kultury przeworskiej. Penetracja grup tej ludności w głąb omawianego obszaru poświadczają natomiast luźne znaleziska zabytków metalowych, rozproszone od Beskidu Śląskiego do Kotliny Krośnieńskiej, datowane na przełom wczesnego i młodszego okresu rzymskiego (fazy B₂/C₁ i C_{1a}). Z tego względu na szczególną uwagę zasługuje odkrycie na cmentarzysku w Chełmcu, pow. nowosądecki, stan. 2, położonym na zachodnim obrzeżu Kotliny Sądeckiej i datowanym zasadniczo na epokę brązu, popielnicowego pochówka, który należy odnosić do początków fazy B₂ wczesnego okresu rzymskiego (R. i D. Abłamowiczowie 1989, s. 204–205, ryc. 4A–C). Zachowała się dolna część naczynia o szorstkich powierzchniach, użytego w charakterze popielnicy, zawierająca przepalone kości ludzkie, fragment kości zwierzęcej oraz żelazny klucz. W pobliżu popielnicy natrafiono na fragment nóżki brązowej zapinki, prawdopodobnie reprezentującej IV grupę w klasyfikacji fibul O. Almgrena. Na cmentarzysku w Chełmcu znaleziono ponadto luźno fragmenty dwóch kolejnych zapinek brązowych, w tym jednej oczkowatej

(R. i D. Abłamowiczowie 1989), należącej do III grupy O. Almgrena (1923). Pochówek ten, jak już wspomniano wyżej, został odkryty na terenie Kotliny Sądeckiej, która we wczesnym okresie rzymskim, podobnie jak w okresie późnolateńskim, należała do północnej strefy osadnictwa kultury puchowskiej (R. Madyda-Legutko 1996, s. 47–51). W niewielkiej odległości od stanowiska w Chełmcu, także na terenie Kotliny Sądeckiej, znajduje się osada ludności kultury puchowskiej w Podegrodziu, pow. nowosądecki, stan. 9 (R. Madyda-Legutko 1996, s. 47–50), funkcjonująca głównie we wczesnym i w początkach młodszego okresu rzymskiego. Obszar osadnictwa kultury puchowskiej charakteryzuje się brakiem uchwytnych archeologicznie śladów pochówków, natomiast popielnicowy obrządek ciałopalny we wczesnym okresie rzymskim jest charakterystyczny dla zwyczajów pogrzebowych praktykowanych w środowisku kultury przeworskiej. Z tego względu znalezisko z Chełmca należy uznać za przejaw oddziaływań płynących ze wspomnianego środowiska, lub wprost za dowód obecności przedstawicieli ludności kultury przeworskiej na terenie Kotliny Sądeckiej. W inwentarzu omawianego grobu wystąpił klucz, co wskazuje na żeńską płeć pochowanego w nim osobnika (K. Czarnecka 1990, s. 63 nn., 107; R. Madyda-Legutko, J. Rodzińska-Nowak, J. Zagórska-Telega 2003, s. 266). Użycie jako popielnicy przeznaczonej dla pochówku kobiety naczynia garnkowego o szorstkich powierzchniach, zgodne z obyczajami pogrzebowymi ludności kultury przeworskiej w okresie wczesnorzymskim, dodatkowo przemawia za wskazaną wyżej atrybucją kulturową tego grobu (R. Madyda-Legutko 1996, s. 55).

Przenikanie ludności kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim w obręb strefy karpackiej potwierdzone jest wyraźnie w górskim biegu Sanu. Po zaniku na tym terenie osadnictwa celtyckiego (R. Madyda-Legutko 1996, s. 36–41) i po ustaniu penetracji Kotliny Dynowskiej w młodszym okresie przedrzymskim przez grupy ludności kultury przeworskiej (M. Parczewski 2000, s. 274), we wczesnym okresie rzymskim mamy do czynienia z przenikaniem, w różnym nasileniu, ludności tej kultury w kierunku Kotliny Sanockiej i obszarów położonych jeszcze dalej na południe.

Z rozwiniętej fazy wczesnego okresu rzymskiego oraz z wczesnej fazy młodszego okresu rzymskiego znanych jest z terenu dorzecza górnego Sanu kilka, w różnym stopniu przebadanych, osad (R. Madyda-Legutko 2004, ryc. 3). Nie wszystkie one wykazują cechy kultury przeworskiej w „czystej” postaci, charakterystycznej dla obszarów położonych na północ od Karpat. Należy jednak stwierdzić, że zabudowa niektórych osad zlokalizowanych nad górnym Sanem, a także, jak można sądzić, większość odkrytego w ich obrębie materiału ceramicznego wykazuje cechy charakterystyczne dla kultury przeworskiej. Na Pogórzu Dynowskim, w paśmie wzgórz wysuniętych najbardziej na południe, na zboczu góry Wroczeń, w Pakoszówce, pow. sanocki, funkcjonowała osada (stan. 1), której model rozplanowania przestrzennego znajduje analogie na innych obszarach zajętych przez osadnictwo kultury przeworskiej.

Wśród wczesnorzymskich znalezisk pochodzących z terenu Kotliny Sanockiej, które można łączyć z kulturą przeworską, wymienić należy jeszcze zniszczoną żelazną ostrogę, znaną na Wzgórzu Zamkowym w Sanoku (R. Madyda-Legutko 1995, nr 654), zalegającą na złożu wtórnym, należąca najprawdopodobniej do typu E5 ostróg kabłąkowych w klasyfikacji J. Ginalskiego (1991). Ostrogi takie występują na obszarze wspomnianej kultury już w rozwiniętej fazie wczesnego okresu rzymskiego, ale najliczniejsze są w fazie B₂/C₁ (J. Ginalski 1991, s. 62–63, nr kat. 178).

WYKAZ SKRÓTÓW TYTUŁÓW CZASOPISM I WYDAWNICTW WIELOTOMOWYCH

LIST OF ABBREVIATIONS OF PERIODICALS AND SERIAL PUBLICATIONS

AAC	– „Acta Archaeologica Carpathica”, Kraków	MZP	– „Materiały Zachodniopomorskie”, Szczecin
AAHung.	– „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae”, Budapest	PA	– „Památky archeologické” (wcześnie: „Památky archeologické a místopisné”), Praha
AFB	– „Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege”, Berlin (Stuttgart)	PArch.	– „Przegląd Archeologiczny”, Poznań
APolski	– „Archeologia Polski”, Warszawa	PMMAE	– „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna”, Łódź
AR	– „Archeologické rozhledy”, Praha	PomAnt	– „Pomorania Antiqua”, Gdańsk
B.A.R. Int. Series	– British Archaeological Reports, International Series, Oxford	Prahistoria ziem polskich	– <i>Prahistoria ziem polskich</i> , tom I: <i>Paleolit i mezolit</i> (red. W. Chmielewski, W. Hensel), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975; tom II: <i>Neolit</i> (red. W. Hensel, T. Wiślański), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom III: <i>Wczesna epoka brązu</i> (red. A. Gardawski, J. Kowalczyk), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978; tom IV: <i>Od środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego</i> (red. J. Dąbrowski, Z. Rajewski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom V: <i>Późny okres lateński i okres rzymski</i> (red. J. Wielowiejski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981
BerRGK	– „Bericht der Römisch-Germanischen Kommission”, Frankfurt a.M.-Berlin	Prussia	– „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia” (później: „Prussia. Zeitschrift für Heimatkunde”), Königsberg i.Pr.
BJahr.	– „Bonner Jahrbücher”, Köln/Bonn	PZ	– „Praehistorische Zeitschrift”, Berlin-New York
BMJ	– „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern”, Lübstorf (wcześnie: „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg. Jahrbuch ...”, Schwerin/Rostock/Berlin)	RArch.	– „Recherches Archéologiques”, Kraków
CRFB	– Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum	RB	– „Rocznik Białostocki”, Białystok
FAP	– „Fontes Archaeologici Posnanienses” (wcześnie: „Fontes Praehistorici”), Poznań	RO	– „Rocznik Olsztyński”, Olsztyn
Inf.Arch.	– „Informator Archeologiczny. Badania rok ...”, Warszawa	SJahr.	– „Saalburg Jahrbuch”, Berlin-New York
InvArch.	– „Inventaria Archaeologica, Pologne”, Warszawa-Łódź	SIA	– „Slovenská archeológia”, Bratislava
JmV	– „Jahresschrift für mitteleuropäische Vorgeschichte”, Halle/Saale	SovArch	– „Sovetskaâ Archeologia” (Советская археология), Moskva
JRGZM	– „Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz”, Mainz	SprArch.	– „Sprawozdania Archeologiczne”, Kraków
KHKM	– „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, Warszawa	SprPMA	– „Sprawozdania P.M.A.”, Warszawa
KSIA	– Kratkie soobšeniâ Instituta arheologii Akademii nauk SSSR (Краткие сообщения Института археологии Академии наук СССР), Moskva	WA	– „Wiadomości Archeologiczne”, Warszawa
MIA	– Materialy i issledovaniâ po arheologii SSSR (Материалы и исследования по археологии СССР), Moskva	ZNUJ	– „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, Kraków
MatArch.	– „Materiały Archeologiczne”, Kraków	ZOW	– „Z otchłani wieków”, Warszawa
MS	– „Materiały Starożytne”, Warszawa		
MSiW	– „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne”, Warszawa		
MSROA	– „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”, Rzeszów-Krosno-Sandomierz-Tarnów (-Przemyśl/Tarnobrzeg)		

Państwowe Muzeum Archeologiczne. Warszawa 2006. Wydanie I. Nakład 500 egz.
Druk i oprawa: DRUKARNIA Janusz Bieszczad, ul. Moszczenicka 2, 03-660 Warszawa